

Хаустова Марина Геннадіївна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-8264-0646

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Як свідчать результати досліджень та активної законодавчої роботи, яка проводиться в Україні, в Державі запроваджено низку ініціатив, котрі враховують світові цифрові тренди та тенденції. Провідні країни світу вже мають певні напрацювання у сфері державного регулювання цифрового розвитку, віддаючи перевагу економічним інструментам і мінімізуючи використання адміністративних методів. Сучасні світові практики дозволили конкретизувати перспективні напрями розвитку вітчизняної державної політики цифровізації, але їх практична реалізація можлива за умов формування відповідних механізмів (правового, економічного, організаційного та ін.) в умовах післявоєнного стану, що становить перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: політика цифровізації, інформаційно-комунікаційні технології, правова система, цифрове суспільство, інформаційні цифрові рішення та технології, цифрові інструменти.

Khaustova Maryna

*PhD in law, Senior researcher of the Scientific and research institute of providing
legal framework for the innovative development of NALS of Ukraine*

FEATURES AND DEVELOPMENT TRENDS OF THE STATE POLICY OF DIGITALIZATION IN UKRAINE

As evidenced by the results of research and active legislative work conducted in Ukraine, a number of initiatives that take into account global digital trends and trends have been introduced in the State. The world's leading countries already have some experience in the field of state regulation of digital development, giving preference to economic tools and minimizing the use of administrative methods. Modern world practices have made it possible to specify promising directions for the development of the national state digitalization policy, but their practical implementation is possible under the conditions of the formation of appropriate mechanisms (legal,

economic, organizational, etc.) in the conditions of the post-war state, which constitutes prospects for further research.

Keywords: digitalization policy, information and communication technologies, legal system, digital society, information digital solutions and technologies, digital tools.

В сучасному світу одним з пріоритетних стратегічних завдань та загальнонаціональних пріоритетів розглядається впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та розвиток елементів цифрового суспільства. Цифрові технології, а також пов'язана з ними громадська та людська діяльність утворюють цифрову сферу сучасного соціуму, яка в нинішніх умовах визначає економічний та інноваційний потенціал держави, рівень освіти та людського розвитку, обумовлює соціальний прогрес, ефективність державного управління та здійснення демократичних процедур.

Сучасні цифрові технології, проникаючи у різні сфери діяльності, здійснюють значний вплив на життєдіяльність суспільства, створюючи можливості для політичного та соціально-економічного розвитку будь-якої країни світу. Вони здатні сприяти «подоланню соціальної ізоляції, підвищенню продуктивності праці, впровадженню інновацій», «докорінно перетворити наше життя, забезпечуючи процвітання націй», а завдяки використанню економії від масштабу та мережевих ефектів формують додаткові резерви для економічного росту країн, які розвиваються [1, с. 86], однак слід констатувати, що трансформаційні процеси одночасно пов'язані зі значною кількістю викликів і проблем, які потребують своєчасного вирішення у рамках відповідної державної політики, особливо в нинішній час військової агресії росії проти України. Серед основних із них варто відзначити такі: рівень розвитку інфраструктури та доступ до необхідних даних; забезпечення кібербезпеки; формування необхідної нормативно-правової бази; стимулювання інвестиційних процесів тощо [1, с. 90].

Провідна роль держави у процесах цифровізації та необхідність формування державної політики, яка повинна мати системний характер, доведена досвідом розвинутих країн світу, котрі пройшли значний шлях у

цьому напрямі та мають напрацювання стосовно запровадження інструментів державного регулювання.

До початку повномасштабних воєнних дій у нашій країні вже було реалізовано значну кількість цифрових ініціатив, серед яких: створення додатка Дія та програми «Підтримка, проєктів Дія. Цифрова освіта, Дія. Бізнес, Дія. Центр, Е-резиденство, розробка цифрових документів, легалізація віртуальних активів, реформування ІТ-освіти в Україні, створення спеціального податкового та правового режиму для ІТ-компанії Дія.City [2]. При цьому акцент Міністерства цифрової трансформації було спрямовано на побудову базової інтернет-інфраструктури для закладання основи подальшого цифрового розвитку. Так, розвиток мережі швидкісного Інтернету та створення умов доступу до Інтернету у важкодоступних населених пунктах держави було спрямовано на забезпечення населення можливістю користуватися цифровими послугами [3, с.210].

Сьогодні здійснюється активне формування вітчизняної системи державного управління цифровим розвитком, особливо при розробці напрямків відновлення України, що актуалізує питання дослідження її сучасного стану та визначення перспективних напрямів із урахуванням актуальних викликів і загроз.

Використання цифровізації у розвинутих країнах є нормою сьогодення. В Україні також проводиться активна законодавча робота в цьому напрямку.

Ті, хто підтримують Україну в її боротьбі проти неспровокованого російського вторгнення, вважають, що повоєнна Україна має стати зразковою демократією, економіка якої наздожене успішніші в економічному плані країни з перехідною економікою. Після війни Україна матиме шанс модернізувати свою інфраструктуру, економіку, системи освіти та охорони здоров'я подібно до того, як це було в Західній Європі після Другої світової війни. Але також вона матиме унікальну історичну можливість перезавантажити свої політичну та судову системи і стати повноправною частиною Європи двадцять першого століття. Кандидатство України в ЄС виборювалося важко і завойовано кров'ю

тисяч невинних українців. ЄС має прагнути розширення, щоб прийняти Україну як повноправну державу-члена після повоєнного процесу інтеграції.

Коли настане час повоєнної відбудови України, важливо пам'ятати про декілька принципів. По-перше, Україна має стати повноцінною ліберальною демократією з усіма інституційними запобіжниками демократії. Цю орієнтацію потрібно захищати всередині Україні, а також це мають робити прихильники України серед розвинених демократій. По-друге, щоб зберегти цю орієнтацію та враховуючи те, що Україна стала центром тяжіння нової холодної війни між демократією та автократією, а отже, форпостом демократичного світу, Україна має стати повноправним членом ЄС після зрозумілого процесу приєднання [4,с. 46].

Сучасний геополітичний контекст із вторгненням росії в Україну робить впровадження інноваційних цифрових рішень, технологій та розвиток цифрових інфраструктур, заснованих на цінностях і принципах ЄС, а також зміцнення кібербезпеки ще більш актуальним. Отже, наближення України до Єдиного цифрового ринку ЄС є складовою частиною цифрового безвізу з ЄС.

ЄС проводить комплексну політику у сфері цифрової економіки та цифрової трансформації, створюючи цілу екосистему. Тому, для України важливо формувати координовані з ЄС політики, беручи до уваги стратегічні документи ЄС в комплексі [5].

Так, у вересні 2022 року Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» до 2027 року. Пришвидшенню цифрової трансформації та відновленню економіки України сприятиме подання заявки на фінансування проєктів цифрових глобальних шлюзів Програми ЄС *Connecting Europe Facility* на суму близько 6 млрд євро за чотирма основними напрямками [6]: високопродуктивний комп'ютинг – 2,2 млрд євро (проєкти щодо обчислення великих масивів даних для рішень у сфері економіки, оборонної промисловості та охорони здоров'я); -штучний інтелект, дані та хмарні послуги – 2,1 млрд євро (проєкти, які створюють продукти на базі штучного інтелекту для полегшення роботи підприємств, держадміністрацій, дослідницьких установ); -

використання цифрових технологій в економіці та суспільстві – 1,1 млрд євро (проекти, які впроваджують цифровізацію у бізнесі, сфері електронного урядування, охорони здоров'я, навколишнього середовища, освіти та культури, технологій Smart City); - цифрові навички – 580 млн євро (проекти для набуття нових навичок у сфері IT); - кібербезпека.

На засіданні Ради асоціації Україна – ЄС, котре відбулося восени 2022 р. у Брюсселі, де Україна вперше взяла участь у статусі кандидата на членство у Європейському Союзі, високо оцінено залученість України до відбудови та швидкого розвитку в напрямі зелених, стійких до клімату та цифрових перетворень і входження сектору телекомунікаційних послуг до режиму внутрішнього ринку [7]. Однією з ключових цілей, заявлених президенткою Єврокомісії Урсулою фон дер Ляєн під час особистого візиту до Києва 15 вересня 2022 р., є приєднання України до Європейської зони вільного роумінгу [8]. *Підписання спільної заяви операторів зв'язку, зареєстрованих в ЄС та в Україні*, під час 8-го засідання у Брюсселі Ради асоціації Україна – ЄС щодо скоординованих зусиль для забезпечення і стабілізації доступного роумінгу й можливості скасувати оплату за роумінг між ЄС та Україною [9] *сприятиме інтеграції телекомунікаційного ринку України до ринку ЄС*, можливості громадянам як країн ЄС, так і України здійснювати телефонні дзвінки, надсилати текстові повідомлення, користуватися мобільним зв'язком без додаткової плати, як це відбувається нині між країнами – членами ЄС. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, ухвалила відповідну Постанову «Про затвердження Методики визначення плати за доступ до елементів інфраструктури кабельної каналізації електрозв'язку», згідно з якою передбачено визначення плати за доступ до інфраструктури та впровадження європейської практики у сфері телекомунікацій в Україні [10].

Такий підхід продемонстрував свою ефективність на етапах розроблення цифрового порядку денного України й підготовки законодавства до виконання організаційних процедур для приєднання України до Єдиного цифрового ринку

ЄС та пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів і будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України[11].

В напрямку подальшої цифровізації та відновлення країни необхідними є розробка та впровадження незалежних *інструментів* моніторингу реалізації програм цифрової трансформації та конкурентоспроможності економіки, наприклад Індекс Цифрової Економіки та Суспільства (DESI), що дозволяє інвесторам та міжнародним партнерам відстежувати прогрес кожної держави-члена ЄС у розбудові цифрової економіки та суспільства. Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) – це зведений індекс, який узагальнює відповідні показники з ефективності цифрових технологій в Європі і відстежує еволюцію держав-членів ЄС в області цифрової конкурентоспроможності [12]. Отже, необхідно замислитися щодо побудови екосистеми DESI в Україні. Цифровізація державних сервісів, бізнесу та доступ до технологій відкривають безліч можливостей. Важливо зрозуміти прогрес держави у цій сфері та покращувати цифровий досвід громадян шляхом запровадження DESI в Україні.

Як свідчать результати досліджень та активної законодавчої роботи, яка проводиться в Україні, в Державі запроваджено низку ініціатив, котрі враховують світові цифрові тренди та тенденції. Провідні країни світу вже мають певні напрацювання у сфері державного регулювання цифрового розвитку, віддаючи перевагу економічним інструментам і мінімізуючи використання адміністративних методів. Сучасні світові практики дозволили конкретизувати перспективні напрями розвитку вітчизняної державної політики цифровізації, але їх практична реалізація можлива за умов формування відповідних механізмів (правового, економічного, організаційного та ін.) в умовах післявоєнного стану, що становить перспективи подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Островий О.В. Формування державної політики цифрового розвитку: сучасні тенденції та перспективи. *Таврійський науковий вісник*. 2021.№ 3. С. 85-91.

2. Цифровізація України: до, під час та після повномасштабної війни. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>.
3. Іванова Н. Цифровий розвиток регіонів України: тренди довоєнного періоду та перспективи післявоєнного відновлення. *Проблеми та перспективи економіки та управління*. 2002. №4(32). С.208-217.
4. Відбудова України: принципи та політика/за ред. Ю. Городніченка, І.Сологуб, Беатріс Ведер де Мауро. 2022. 508 с. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf.
5. На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: електронна комерція, телекомунікації, довірчі послуги. Український центр європейської політики, 2021. URL: <https://ucerp.org.ua/doslidzhennya/na-shlyahu-do-yedynogo-cyifrovogo-rynku-yes-elektronna-komercziya-telekomunikacziyi-dovirchi-poslugu.html>.
6. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа»: що це означає. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-doluchilasya-do-programi-tsifrova-evropa-shcho-tse-oznachae>.
7. 5 вересня – спільна прес-конференція Дениса Шмигала, Жозепа Борреля, Олівера Варгеї. URL: <https://www.kmu.gov.ua/events/5-veresnia-spilna-pres-konferentsiia-denyu>.
8. Україна приєднується до зони роумінгу ЄС – фон дер Ляєн. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/14/691467/>.
9. 5 вересня 2022 р. відбулося 8-е засідання Ради асоціації Україна – ЄС. URL: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B5-..>
10. Про затвердження Методики визначення плати за доступ до елементів інфраструктури кабельної каналізації електрозв'язку: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, від 13.07.2022 р. № 109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1003-22#Text>.
11. На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: електронна комерція, телекомунікації, довірчі послуги. Український центр європейської політики,

2021. URL: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/na-shlyahu-do-yedynogo-czyfrovogo-rynku-yes-elektronna-komercziya-telekomunikacziyi-dovirchipo-slugy.html>. 56

12. The Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission.

2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.

REFERENCES

1. Ostrovy O.V. Formation of the state policy of digital development: modern trends and perspectives. Tavriysk scientific bulletin. 2021. No. 3. P. 85-91 [in Ukrainian].

2. Digitization of Ukraine: before, during and after full-scale war. Ukrainian Pravda. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/>. [in Ukrainian].

3. Ivanova N. Digital development of the regions of Ukraine: trends of the pre-war period and prospects for post-war recovery. Problems and prospects of economics and management. 2002. No. 4(32). P. 208-217. [in Ukrainian].

4. Reconstruction of Ukraine: principles and politics/ed. Yu. Horodnichenko, I. Sologub, Beatrice Veder de Mauro. 2022. 508 p. Retrieved from: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf. [in Ukrainian].

5. On the way to the EU Digital Single Market: e-commerce, telecommunications, trust services. Ukrainian Center for European Policy, 2021. Retrieved from: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/na-shlyahu-do-yedynogo-czyfrovogo-rynku-yes-elektronna-komercziya-telekomunikacziyi-dovirchipo-slugy.html> [in Ukrainian].

6. Ukraine joined the "Digital Europe" Program: what does it mean. Retrieved from: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-doluchilas-ya-do-programi-tsifrova-evropa-shcho-tse-oznachaє> [in Ukrainian].

7. September 5 – joint press conference of Denys Shmyhal, Josep Borrell, and Oliver Vargha. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/events/5-veresnia-spilna-pres-konferentsiia-deny>. [in Ukrainian].

8. Ukraine will join the EU - von der Leyen roaming zone. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/14/691467/> [in Ukrainian].

9. On September 5, 2022, the 8th meeting of the Ukraine-EU Association Council was held. Retrieved from: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B5-..>[in Ukrainian].

10. On the approval of the Methodology for determining the fee for access to elements of the infrastructure of the cable channel of telecommunications: Resolution of the National Commission that carries out state regulation in the fields of electronic communications, radio frequency spectrum and the provision of postal services, dated 07/13/2022 No. 109. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1003-22#Text> [in Ukrainian].

11. On the way to the EU Digital Single Market: e-commerce, telecommunications, trust services. Ukrainian Center for European Policy, 2021. Retrieved from: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/na-shlyahu-do-yedynogo-56-czyfrovogo-rynku-yes-elektronna-komercziya-telekomunikacziy-i-dovirchipo-slugy.html> [in Ukrainian].

12. The Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission. 2022. Retrieved from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> [in English].